

Jonathan Swift [džouneten swift]

(1667 – 1745)

Ir píšící anglicky, anglikánský kněz a farář

Gulliverovy cesty [galiverovy] (1726) – satirický román

Swiftův satirický román je osvícenskou kritikou nejrůznějších negativních jevů soudobé lidské společnosti: institucí (např. soudů a universit), morálky, politiky apod. Cíl tohoto Swiftova kritického postoje má ovšem být veskrze pozitivní, totiž – slovy samotného autora – „činit lidi moudřejšími a lepšími a zušlechtovat jejich ducha dobrými i špatnými příklady“.

Román má formu fantastického cestopisu běžného anglického občana – lékaře a námořního kapitána Lemuela Gullivera. Ten se na svých cestách dostává do čtyř zemí – do země trpaslíků, do země obrů, na létající ostrov a nakonec do země, v níž žijí „lidští“ koně Hvajninimové a „zvířecí“ lidé Jahuové.

„Zvířecí“ lidé této poslední země, kterou Gulliver navštíví, jsou divocí a nedobří, jsou karikaturou (karikatura – satiricky motivované zvýraznění a zvětšení nápadných znaků) soudobé společnosti. **JAKÝCH?**

Pán pokračoval ve výkladu a řekl, že u těch Jahuů není nic hnusnějšího nad jejich nevybíravou chuť žrát všechno, co se jim naskytne, ať už byliny, kořínky, bobule, shnilé maso zvířat nebo všechno dohromady. Zvláštností jejich povahy jest, že to, co mohou někde daleko uloupit nebo ukrást, mají raději než mnohem lepší domácí potravu. Vydrží-li jim kořist, jedí, až by pukli. Proti

tomu mají od přírody určený jistý kořínek, který je venkoncem pročistí.

Kromě toho je ještě jiný velmi šlavnatý kořínek, jenže poněkud vzácný a těžko nalezitelný, a po něm se Jahuové horlivě pídí a s rozkoší jej cucají. Vyvolává u nich tytéž účinky jako u nás víno. Někdy se po něm objímají a jindy rvou. Vyjí a šklebí se a tlachají a vrávorají a škobrtají, až usnou v blátě.

Všiml jsem si vskutku, že z tamních živočichů jedině Jahuové trpí chorobami. Těch chorob je však mnohem méně, než mají u nás koně, a nedostávají se ze špatného zacházení, nýbrž z neřádnosti a hltaivosti toho sprostého dobytka. Jejich řeč má jeden společný název pro ty nemoci, vypůjčený ze jména toho hovada. Zní Hnea Jahu neboli neduh jahujský.

Co se týče vzdělanosti, vlády, umění, řemesel a podobných, přiznal se můj pán, že nalézá jen nepatrnou nebo žádnou podobnost mezi Jahuy oné země a naší. Všiml prý si jen toho, v čem jsme si povahou rovni. Slyšel prý arci od některých zvědavých Hvajninimů zmínku o tom, že bývá ve stádech jakýsi vládnoucí Jahu (jako u nás v oboře vůdčí neboli přední jelen), který mívá vždycky mrzáčtější tělo a zlomyslnější povahu než všichni ostatní. Ten vůdce prý si vybírá oblíbence, který se mu ve všem podobá. Občas ho odměňuje kusem oslího masa. Celé stádo mívá toho oblíbence v nenávisti, a proto se on raději drží stále poblíže svého vůdce. Setrvává v úřadě tak dlouho, až se najde někdo horší. Jakmile je propuštěn, přijde jeho nástupce v čele všech Jahuů z toho okresu, mladých i starých, a jako jeden muž ho poházejí kalem od hlavy až k patě. Pokud to lze vztahovat na naše dvory a oblíbence a ministry, to prý nechť rozhodnu sám.

Netroufal jsem si odmítnout tuto zlomyslnou insinuaci, která snižovala lidský rozum pod úroveň bystroti obyčejného ohaře, který je tak chytrý, že rozezná a sleduje štěkot nejzdatnějšího psa ve smečce, a nikdy se nezmýlí.

Vysvětlivka: insinuace – křivé obvinění, pomluva

Koně jsou rozumní a mravně na výši, jsou vzorem osvícenského života a společenského uspořádání. **ČÍM KONKRÉTNĚ JSOU VZOREM?**

Ti ušlechtilí Hvajninimové jsou už od přírody obdařeni obecným sklonem ke všem ctnostem a nemají ani potuchy o tom, co je zlo u rozumného tvora. Nejvyšší zásadou je jim pěstovat rozum a dát se jim úplně ovládat. Rozum jim není ničím pochybným jako u nás, kde se lze hladce přit pro i proti. Vždyť rozum člověka rázem přesvědčuje. To je samozřejmé všude tam, kde není zmaten, zakalen nebo poskvíněn náruživostí a sobectvím.

Dvě přední ctnosti Hvajninimů jsou přátelství a blahovůle. Neomezují se jen na jednotlivce, jsou u celého plemene obecné. K cizinci z nejbližší končiny se chovají jako k nejbližšímu sousedovi, a ať přijde kamkoliv, cítí se jako doma. Potrpí si na slušnost a zdvořilost, ale obřadnost naprosto neznají. Nelnou s přílišnou láskou k svým hřibatům. Pečlivost, s níž je vychovávají, pramení venkoncem z příkazů rozumu. Všiml jsem si, že můj pán projevoval stejnou přichylnost k potomstvu sousedovi jako k svému. Nedají si vymluvit, že je příroda učí milovat celé plémě a toliko rozum že vyznačuje osobnosti, u nichž je vyšší stupeň ctnosti.

Hvajninimští manželé žijí spolu v stejném přátelství a blahovůli, jakou mají ke všem ostatním příslušníkům svého druhu, s nimiž přijdou do styku; bez žárlivosti, přílišné něhy, hádek i nespokojenosti.

Mládež obojího pohlaví vychovávají obdivuhodným způsobem a stálo by věru za to, abychom je v tom následovali. Až do osmnácti let nesmí mládež kromě jistých dnů okusit ani zrnka ovsy a rovněž mléka jen velmi zřídka. V létě se pasou ráno dvě hodiny a večer také tak dlouho; to ostatně dodržují i jejich rodiče.

Střídmost, přičinlivost, pohyb a čistota se ukládá stejně přísně za úkol mládeži obojího pohlaví. Můj pán pokládal za ohavnost, že kromě několika málo věcí z domácího hospodářství poskytujeme ženským jinačí vzdělání než mužským. Tím, jak správně podotkl, jedna polovina našich domorodců nehodí se k ničemu jinému, než aby přiváděla na svět děti. A že svěřujeme své děti takovým neužitečným tvorům, je prý ještě větší známkou zvířecí tuposti.

Téměř po 17 letech cestování se Gulliver vrací natrvalo do Anglie, usadí se a stává se poněkud zahořklý vůči lidskému pokolení. PROČ, CO MU NEJVÍCE VADÍ NA JEHO SOUČASNÍCÍCH?

[...]]chci prakticky provádět ctnostná naučení, pochycená od Hvajninimů. Chci vzdělávat Jahuy ze své rodiny, pokud se ukáží učenlivými tvory, dívat se často do zrcadla na své vzezření,

a možno-li zvyknout si takto časem pohledu na lidského tvora, bédovat nad zvířecíostí Hvajninimů ve své vlasti, ale chovat se k nim vždy uctivě už kvůli svému šlechtnému pánovi, jeho rodině, přátelům a celému hvajninimskému pokolení, jemuž se naši Hvajninimové mají čest všemi rysy podobat, třebaže jejich rozumové schopnosti zakrněly.

Možná že by mi nebylo ani tak zatěžko smířit se celkem s jahujským plemenem, kdyby se spokojilo s neřestmi a pošetilostmi, na něž má od přírody právo. Naprosto mě nepohoršuje pohled na právníka, kapsáče, plukovníka, hlupáka, velmože, karbaníka, státníka, lékaře, svědka, úplatece, návladního, věrolomníka a podobné. Tak to už na světě chodí. Ale když vidím, jak se hromádka mrzáctví, tělesných i duševních chorob nadýmá pýchou, přeje mě rázem trpělivostí. A nikdy nepochopím, jak se takový tvor shoduje s takovou neřestí. Moudří a ctnostní Hvajninimové, oplývající všemi přednostmi, které mohou být rozumovému tvorovi k ozdobě, nevynašili pro tu neřest ani název. [...]

Hvajninimové, kteří žijí pod vládou rozumu, nepyšní se svými dobrými vlastnostmi, právě tak jako já bych se nepyšnil tím, že mi nechybí ruka nebo noha. Těmi se přece žádný rozumný člověk nechlubí, třebaže by bez nich byl ubožákem. Mluvím o té věci obšírněji, protože si přeji, aby mi nebyla společnost anglických Jahuu tak zcela nesnesitelná. Žádám tudíž snažně ty, kdo mají jen stín této směšné neřesti, aby si netroufali chodit mi na oči.